

Виступ на психолого-педагогічному семінарі

на тему:

«Що таке інклюзія і навіщо вона потрібна кожному»

Підготувала Березівська Т.С. – викладач-методист,

голова комісії викладачів

психолого-педагогічних дисциплін

«Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей» (Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»).

Інклюзивне навчання означає, що всі учні можуть навчатися в школах за місцем проживання, в загальноосвітніх класах, в яких в разі необхідності їм буде надаватися підтримка як у навчальному процесі, так і з перепланування школи, класів, програм і діяльності з тим, щоб всі учні без виключення навчалися і проводили час разом.

Інклюзивне навчання:

- Ґрунтується на правах людини і принципах рівності.
- Спрямоване на всіх дітей і дорослих, особливо тих, хто є виключеним з загальної системи навчання.
- Це процес усунення бар'єрів в системі освіти та системі підтримки.

Основа інклюзивного навчання

Всі учні:

- Можуть навчатися різними методами і в різний період часу.
- Мають індивідуальні здібності й особливості.
- Хочуть відчувати, що їх розуміють і цінують.
- Мають різне походження і бажають, щоб їх відмінності поважалися.
- Пізнають скрізь.

Хто такі діти з особливими потребами?

Термін «діти з особливими потребами» стосується дітей до 18 років, які потребують додаткової навчальної, медичної і соціальної підтримки з метою покращання здоров'я, розвитку, навчання, якості життя, участі в громаді, тобто

включення. Сьогодні в Україні немає єдиної офіційної термінології для характеристики дітей з особливими потребами.

Що таке інвалідність?

«Інвалідність» розглядається як «нормальне» явище, яке базується на життєвому досвіді, з системною вірогідністю прояву серед населення будь якої країни, регіону. Інвалідність за природою може бути постійною або тимчасовою.

- Люди з інвалідністю та їхні сім'ї мають такі ж самі права на соціальну і економічну участь в житті суспільства.

- Соціальне і фізичне середовище повинні бути модифіковані задля рівної участі всіх.

- Політика і практична діяльність повинні відображати цінності рівності і правовий підхід.

З прийняттям Конвенції ООН про права людей з інвалідністю було визнано єдиний підхід до трактування цього поняття: «інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі. Інвалідність – поняття яке еволюціонує». Конвенція прописує динамічний підхід, що дозволяє певні адаптації із збігом певного проміжку часу та в різних соціально — економічних обставинах.

Наше бачення інклюзивного навчання

Інклюзивне навчання означає, що всі учні отримують освіту в звичайних класах. Це не означає, що учень не може залишити клас з якихось певних причин. Кожен учень може отримати індивідуальну допомогу з того чи іншого предмету.

Якщо система освіти є інклюзивною, це не означає, що учні можуть розподілятися по групам за своїми характеристиками в окремих класах на цілий день або пів дня. В інклюзивному класі можливості створюються для всіх учнів з тим, щоб вони навчалися разом. Інклюзивне навчання не розділяє учнів у класі.

Переваги інклюзивного навчання

Всі діти отримують користь від інклюзивного навчання. Воно дозволяє їм:

- Розвивати індивідуальні сильні сторони і таланти.
- Приймати всіх дітей без виключення в загальноосвітню шкільну систему і суспільство.

- Працювати над досягненням індивідуальної мети беручи участь в житті громади та їхнього класу.

- Залучати батьків в процес навчання і життя школи.

- Розвивати культуру поваги і належності до школи. Мати можливість навчатися і поважати різні здібності інших.

- Створювати дружні стосунки з іншими дітьми

- Позитивно впливати на школу, громаду та поважати різноманіття та включення на більш широкому рівні.

Спільні дії в просуванні інклюзивного навчання

- Приймати всіх дітей до загальноосвітніх шкіл та шкільного життя.
- Надавати всебічну допомогу учням з особливими потребами, їх одноліткам та вчителям в разі потреби.
- Дивитися на кожного учня з огляду на те, що він може, а не на те, що він не може.
- Створювати навчальні цілі згідно індивідуальних можливостей кожної дитини беручи до уваги, що діти можуть мати різні навчальні цілі, але навчатися разом в класі.
- Переобладнати школи і класи з тим, щоб вони зосереджували увагу на потенціалі кожної дитини.
- Сприяти сильному лідерству в особі директора школи і адміністрації
- Сприяти підготовці вчителів, які ознайомлені з різними методами викладання.
- Формувати команду — директорів шкіл, вчителів, батьків, учнів та інший персонал, що працюють разом у визначенні найефективніших шляхів надання якісної освіти в інклюзивному середовищі.
- Підтримувати виважене ставлення до батьків, особливо до мрій батьків та цілей щодо майбутнього їхніх дітей.

Поширеною є думка, що інклюзивне навчання— це лише навчання дітей із певними діагнозами, захворюваннями, в тому числі із інвалідністю, у класах загальноосвітніх закладів освіти. Проте ця думка є хибною.

Закон України “Про освіту” визначив поняття особи з особливими освітніми потребами. Це “особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту”.

Тобто до категорії таких осіб можуть підпадати не тільки учні з інвалідністю, а й внутрішньо переміщені особи, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту, особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів, учні з особливими мовними освітніми потребами (наприклад, ті, які здобувають загальну середню освіту мовами, що не належать до слов'янської групи мов) тощо.

Зараз МОН розробляє чіткий перелік осіб з особливими освітніми потребами.

Кожна школа за своєю філософією повинна бути інклюзивною. Це означає готовність у будь-який час прийняти кожну дитину, прагнучи створити максимально сприятливе середовище для розвитку її потенціалу.

Коли ми говоримо про створення інклюзивного освітнього середовища, ми не маємо на увазі суто відкриття інклюзивних класів або забезпечення архітектурної доступності.

Це і підвищення компетентності педагогічних працівників та руйнування суспільних стереотипів щодо освіти таких дітей. Адже хвороба не дорівнює інвалідності, інвалідність – наявності особливих освітніх потреб (наприклад, особи із серцево-судинними захворюванням не мають цих потреб), особливі освітні потреби не означають захворювання або інвалідність (наприклад, люди з дислексією).

Інклюзивне навчання полягає в тому, що в звичайному класі вчаться звичайні діти, просто деякі з них вчаться трошечки по-іншому – наприклад, використовуючи шрифт Брайля. Але в такому класі ні в якому разі не має бути відокремлення одних дітей від інших (навіть на рівні риторики). З урахуванням рекомендацій спеціалістів та настільки, наскільки це можливо, у такому класі налагоджується спільне навчання.

Скільки дітей може бути в інклюзивному класі?

Згідно з Законом “Про загальну середню освіту”, загалом у класі може бути не більше 30 учнів.

При цьому, згідно з “Порядком організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах” (Постанова кабміну від 15 серпня 2011 р. № 872), учнів із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями тощо може бути не більше трьох та учнів із числа дітей сліпих, глухих, з важкими порушеннями мовлення, у тому числі з дислексією, розладами спектра аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках – не більше двох.

Тобто максимальна кількість таких дітей у класах – три, а в окремих випадках – два.

Скільки вчителів працює в інклюзивному класі?

В інклюзивному класі працюють один учитель та один асистент учителя.

Які обов’язки має асистент вчителя?

Він є асистентом саме вчителя, а не дитини. Це означає, що він не прив’язаний до однієї чи кількох дітей, а працює зі всім класом.

Так, часом дитині з особливими освітніми потребами необхідно приділити більше часу, щоб, наприклад, пояснити завдання, але асистент учителя так само може пояснити щось й іншим учням.

Окрім того, своєю роботою асистент може звільнити більше часу вчителю для пояснень. Наприклад, поки асистент щось роздруковує чи роздає навчальні

матеріали, вчитель ще раз роз'яснює тему або ще якимось залучає дитину з особливими освітніми потребами до спільної роботи в класі. Адже спільна робота – головна мета інклюзивного навчання.

Що потрібно, щоб у школі відкрили інклюзивний клас?

Для відкриття інклюзивного класу батькам потрібно звернутись із відповідною заявою до директора школи. Керівник школи погодить відкриття такого класу з місцевим районним управлінням освіти та видасть наказ.

Проте, якщо це школа, яка ще не має досвіду інклюзивного навчання, ми радимо прийти в школу заздалегідь – ще до оголошення набору в перший клас. Це потрібно для того, щоб адміністрація та вчителі знали, що наступного навчального року їй потрібно буде прийняти учня з особливими освітніми потребами та встигли підготуватись, аби зробити навчання вашої дитини в школі комфортнішим.

Насамперед, якщо дитина цього потребує, школі потрібно потурбуватись про додаткові навчальні матеріали (наприклад, книжки шрифтом Брайля), які треба замовляти заздалегідь. Окрім того, якщо школі потрібно покращити архітектурну доступність (наприклад, зробити пандуси), директор школи встигне відправити бюджетні запити, знайти грантові кошти чи то спонсорів або благодійників.

Якщо батьки не хочуть, щоб дитина навчалася в школі?

На сьогодні в структурі загальної середньої освіти є кілька варіантів, як діти з особливими освітніми потребами можуть здобувати загальну середню освіту. Це загальноосвітні школи з інклюзивними та спеціальними класами, спеціальні школи, навчально-реабілітаційні центри.

Окрім того, є індивідуальна форма навчання. Вона застосовується для учнів, для яких неможливо забезпечити навчання в групі, для учнів, які за станом здоров'я не можуть відвідувати освітній заклад, тих, хто через територіальне розміщення не може приходити в школу (непідконтрольна територія, зони надзвичайних ситуацій), а також для іноземців, які живуть у місцях тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства (згідно з Наказом МОН №8 від 12.01.2016 року).

Для дітей з інвалідністю або тих, хто не може відвідувати школу через фізичний стан (чи потребують довго лікування в медзакладах) переведення на індивідуальну форму відбувається за рішенням лікарсько-консультаційної комісії. Отже, така форма навчання є радше винятком, адже вона застосовується суто за рішенням відповідних спеціалістів.

Також Закон “Про освіту” залишив екстернат та ввів сімейну форму здобуття освіти. Вони теж можуть бути застосовані у випадку навчання дітей з особливими освітніми потребами. Проте ми наголошуємо, що вибір форми навчання має бути виваженим та враховувати насамперед інтереси дитини.

Для цього батькам потрібно дослухатись до рекомендацій лікарів, освітян та соціальних працівників. Якщо спеціалісти на заперечують можливість навчання в школі (а тим паче– якщо радять), краще надати дитині таку можливість. Адже їй потрібно вчитись жити в суспільстві.

Форми інклюзивного навчання

Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі. Характерною ознакою корекційно-розвивальної роботи з дітьми є її варіативність. Це викликано тим, що різні діти, залежно від стану ураження, від рівня збереження аналізаторів, індивідуальних особливостей, фізичних чи розумових порушень, мають різні можливості.

Інклюзивне навчання може здійснюватись за однією з форм:

- повна інтеграція, за якою дітей із психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку, що відповідає віковій нормі, по 1-3 особи включають до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; при цьому вони мають одержувати корекційну допомогу за місцем навчання та проживання;

- комбінована інтеграція, за якої дітей із близьким до норми рівнем психофізичного розвитку по 1-3 особи включають до звичайних класів (груп) загальноосвітнього (дошкільного) навчального закладу; у процесі навчання вони постійно одержують допомогу вчителя-дефектолога (асистента вчителя);

- часткова інтеграція, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку, які неспроможні разом зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, включають до загальноосвітніх класів (груп) по 1-3 особи лише на частину дня;

- тимчасова інтеграція, за якої дітей з особливостями психофізичного розвитку об'єднують зі здоровими однолітками 2-4 рази на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Повна і комбінована форми інтеграції прийнятні для дітей з високим рівнем психофізичного і мовленнєвого розвитку; часткова і тимчасова – з нижчим рівнем розвитку, зокрема і з його порушеннями.

Будь-яка форма інтегрованого навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку може бути ефективною лише за відповідних умов:

- раннє виявлення відхилень та початок корекційної роботи, що суттєво сприяє підготовці до інклюзивного навчання;
- правильне діагностування та об'єктивний потенціал розвитку дитини (за даними психолого-медико-педагогічної консультації), зокрема можливість опанування освітнього стандарту в передбачені терміни;
- близький до вікової норми рівень психофізичного і мовного розвитку;

- психологічна готовність дитина та її батьків до навчання спільно зі здоровими однолітками;
- надання кваліфікованої корекційно-реабілітаційної допомоги;
- готовність батьків надавати допомогу дитині у процесі її навчання;
- створення відповідного навчального середовища, побутових умов;
- забезпечення матеріально-технічної бази навчального закладу.

Актуальною, цікавою і досить ефективною є спільна форма роботи педагогічних працівників – бінарні заняття вчителя-логопеда з вихователем чи вчителем початкових класів вчителя-логопеда з психологом, соціальним працівником, вчителя-логопеда з музичним керівником, на яких одночасно реалізуються корекційні, навчальні, виховні завдання. До таких форм роботи корисно залучати батьків, бажано, щоб вони брали якнайактивнішу участь у навчально-корекційному процесі.

Щоб надати корекційній роботі мовленнєво-діяльній спрямованості, варто використовувати прийоми ігротерапії, арт-терапії. дуже ефективні в роботі з дошкільниками та молодшими школярами, які мають порушення мовлення, зору, слуху, затримку психічного розвитку, ДЦП, розумову відсталість, як індивідуально, так і з підгрупами, у формі тематичних занять, вправ, ігор, інсценівок, свят, етюдів.

Завдяки цікавим технологіям ігротерапії та арт-терапії у корекційному навчанні і вихованні діти «розкриваються» психологічно, починають розуміти свою унікальність у власних здібностях, відчувають значущі і повноцінні особистостями.

КНЗФПО КШПФК ім.Т.Г.Шевченка